

Εισαγωγή στην Αρχαία Ελληνική Ιστορία (55AY2)

Διδάσκων: A. Farrington (email: eduserv@otenet.gr)

Ενότητα 8: Ιστορική Αφήγηση (Ο Ελληνιστικός Κόσμος)

Από τον θάνατο του Αλεξάνδρου (323 π.Χ.) έως την εισβολή των Γαλατών

Ο Αλέξανδρος διέσχισε όλη την Ασία μέχρι τα σύνορα της Ινδίας και κατέκτησε τα εδάφη της τέως Περσική αυτοκρατορίας ([Εικ. 8.1.: Οι εκστρατείες του Αλεξάνδρου](#)). Πέθανε, όμως, χωρίς να αφήσει σαφή σχέδια για το μέλλον της αυτοκρατορίας του ούτε να ορίσει διάδοχο. Ως αποτέλεσμα η περίοδος από το 323 μέχρι 277 π.Χ. είναι ιδιαίτερα χαώδης, εξαιτίας του ανταγωνισμού μεταξύ των στρατηγών (των 'Διαδόχων') του Αλεξάνδρου. Σε αυτή γεμάτη από αναταραχές και πολέμους περίοδο θέτει τέλος το έτος 278/7 π.Χ., με την εισβολή των Γαλατών στην Ελλάδα, αλλά και στην Μικρά Ασία, όπου εγκαταστάθηκαν στην περιοχή η οποία ονομάζεται στη συνέχεια η Γαλατία.

Από το 278 π.Χ. έως και το 220 π.Χ.

Η Μακεδονία και η Ελλάδα

Ο βασιλικός οίκος του Μεγάλου Αλεξάνδρου, δηλαδή, των Τεμενιδών, τελειώνει με την δολοφονία του Αλεξάνδρου Δ' από τον Κάσσανδρο (π. 311 π.Χ.). Τελικά, μετά την νίκη του Αντιγόνου Γονατά κατά των Γαλατών, ο ίδιος, έγγονος του Αντιγόνου 'Μονοθάλμου', που ήταν ο στρατηγός του Αλεξάνδρου, και ο υιός του Δημητρίου ('του Πολιορκητή'), ενθρονίζεται (277 π.Χ.). Οι Αντιγονίδαι κρατάνε το θρόνο της Μακεδονίας μέχρι το τέλος του βασιλείου της Μακεδονίας το 167 π.Χ., με το Τρίτο Μακεδονικό Πόλεμο κατά των Ρωμαίων.

Η περίοδος από το 260 μέχρι το 220 π.Χ. χαρακτηρίζεται στην Ελλάδα από έντονα αντι-μακεδονικά αισθήματα και πράξεις, οι οποίες κορυφώνονται με τον 'Χρεμωνίδειο Πόλεμο' (265 – 261 π.Χ.). Συμμάχησαν η Αθήνα με την Σπάρτη, αλλά και με άλλες πόλεις, στην προσπάθεια απαλλαγής από τους Μακεδόνες. Αυτή η απόπειρα απέτυχε, με αποτέλεσμα να εγκατασταθεί μακεδονική φρουρά στην Αθήνα και στην Αττική.

Η δεκαετία του 260 π.Χ. βλέπει την άνοδο της Αχαϊκής Συμμαχίας, μιας ομοσπονδίας που ενώνει τις πόλεις της Αχαιας και υποστηρίζεται από τους Πτολεμαίους, με σκοπό τη δημιουργία προβλημάτων για τους Αντιγονίδες. Ως αντίβαρο, οι Αντιγονίδες παρέχουν υποστήριξη στο Κοινό των Αιτωλών.

Η Συρία, Η Ιουδαία

Κατά την αρχαιότητα, ήδη από την εποχή των Φαραώ, η τότε γόνιμη και εύφορη περιοχή της Συρίας και της Ιουδαίας αποτελούσε μήλον της έριδος για τις εκάστοτε δυνάμεις που κατείχαν την Αίγυπτο και την

Ασία. Αυτός ο ανταγωνισμός είχε ως αποτέλεσμα την πρόκληση κατά την ελληνιστική εποχή πέντε πολέμων μεταξύ των Πτολεμαίων και των Σελευκιδών, που είχαν τη πρώην περσική αυτοκρατορία, κατά την περίοδο 270 – 170 π.Χ. Κατά το περισσότερο καιρό οι Πτολεμαίοι κρατούσαν την περιοχή.

Η Πέργαμος

Το βασίλειο της Περγάμου ιδρύεται από το φιλέταιρο, ο οποίος ήταν ο θησαυροφύλακας του Λυσιμάχου, 'διαδόχου' και δυνάστη της περιόδου μετά το 323 π.Χ. Με την ήττα του δεύτερου στη μάχη του Κορουπεδίου της Λυδίας το 281 π.Χ. (μετά την οποία ο Σέλευκος αποκτά τα εδάφη του που επεκτείνωνταν από το Δούναβη μέχρι την Ασία), ο Φιλέταιρος γίνεται σύμμαχος του Σελεύκου και διαφυλάσσει τα 9.000 τάλαντα του Λυσιμάχου στη Πέργαμο της δυτικής Μικράς Ασίας. Ο Φιλέταιρος βασιλεύει με έδρα την Πέργαμο (283 – 262 π.Χ.) και απομακρύνεται σταδιακά από τους Σελευκίδες. Ο διάδοχός του, ο Άτταλος Α' (241 – 197 π.Χ.), αντιμετωπίζει με επιτυχία συγκρούσεις με τους Γαλάτες που είχαν εγκατασταθεί αμέσως ανατολικά από την Πέργαμο, στην Γαλατία, αλλά και με τον Αντίοχο Ιέρακα, ο οποίος ήταν αδελφός και ανταγωνιστής του Σελεύκου Β' (230 – 220 π.Χ.) ([Εικ. 8.2.: Ο Ελληνιστικός κόσμος κατά το 240 π.Χ.](#)).

Ο Πρώτος Ιλλυρικός Πόλεμος (229 π.Χ.) και η είσοδος των Ρωμαίων στον ελληνικό κόσμο

Μέχρι το 272 π.Χ. η Ρώμη έχει επιβληθεί σε όλη την Ιταλική χερσόνησο, εκτός από την περιοχή της Μεγάλης Ελλάδας (νότιας Ιταλίας). Με αυτό, γίνεται η πρώτη δύναμη που αντιμετωπίζει την Καρχηδόνα. Η κυριαχία της Καρχηδόνας, η οποία βρισκόταν στη βόρεια Αφρική και ιδρύθηκε από τους Φοίνικες, κάλυπτε τη δυτική λεκάνη της Μεσογείου. Νικήθηκε από την Ρώμη μετά τους τρεις Καρχηδονίους πολέμους, εκ των οποίων ο τρίτος τελείωσε το 146 π.Χ., με την καταστροφή της Καρχηδόνας. Μετά το 1^ο Φοινικικό Πόλεμο, η Ρώμη αποκτά την Σικελία (241 π.Χ.), και στη συνέχεια εξαπλώνεται βορειο-δυτικά, με τη κατάκτηση της 'Ενθευθεν Γαλατίας' (της σημερινής νότιας Γαλλίας, δηλαδή) το 222 π.Χ.

Προς την ανατολή, την ίδια εποχή, η Ιλλυρία και η Ήπειρος σταδιακά πέφτουν στην σφαίρα επιρροής της Ρώμης. Το πρώτο βήμα προκαλείται από τους πειρατές που ληλατούν τα ρωμαϊκά καρράβια και προστατεύονται από το βασίλειο της Ιλλυρίας. Οι Ρωμαίοι καταλαμβάνουν την Κέρκυρα και εγκαθιστούν προτεκτοράτο στην Ιλλυρική παραλία. Ταυτόχρονα οι Ρωμαίοι ορίζουν ως βασιλιά της περιοχής τον Δημήτριο Φαρέα το 229 π.Χ. Το 219 π.Χ., όμως, ο Δημήτριος εγκαταλείπει τους Ρωμαίους, προκαλώντας με αυτό τον τρόπο τον 'Ιλλυρικό Πόλεμο'. Με την ακόλουθη νίκη τους οι Ρωμαίοι προσαρτούν μερικά νησιά της περιοχής στο προτεκτοράτο τους.

Εν τω μεταξύ, ξεσπά ο 2^{ος} Φοινικικός Πόλεμος (218 - 201 π.Χ.) κατά την διάρκεια του οποίου ο Αννίβας εισβάλλει στην Ιταλία και οι Ρωμαίοι υφίστανται καταστροφικές ήττες στην Τρασιμένη (217 π.Χ.), αλλά και στις Κάννες (216 π.Χ.). Χάριν, όμως, στην τακτική του Fabius Cunctator, του ρωμαίου στρατηγού, ηττείται ο Αννίβας και φεύγει από την Ιταλία από την νότια παραλία προς τη βόρεια Αφρική πάλι το 203 π.Χ. Κατά την διάρκεια του πολέμου, φέρεται ότι ο Φίλιππος Ε' της Μακεδονίας, σύναψε συμφωνία το 215 π.Χ. με τον Αννίβα κατά το οποίο θα εισέβαλλε ο πρώτος στην Ιταλία από την Ήπειρο σε συνεργασία

με τον Αννίβα. Αυτό έπεισε τους Ρωμαίους, μια που είχε διωχθεί ο Αννίβας από την Ιταλία, να τιμωρήσουν τον Μακεδόνα βασιλιά. Οι Ρωμαίοι εισέβαλαν με συμμάχους τους Αιτωλούς κατά τον 1^ο Μακεδονικό Πόλεμο (212 – 205 π.Χ.), που οδηγεί στην ήττα των Μακεδόνων και στη σύναψη της Ειρήνης της Φοινίκης (205 π.Χ.).

Από την εποχή του Φιλίππου Β' η σφαίρα επιρροής της Μακεδονίας επεκτεινόταν μέχρι την κοιλάδα του Έβρου και ο Φίλιππος, έχοντας αποκλεισθεί από τους Ρωμαίους από τη δύση, στράφηκε προς την ανατολή. Η δραστηριότητά του σε αυτή την περιοχή προκάλεσε το φόβο της Περγάμου, με αποτέλεσμα η Πέργαμος, μαζί με τη Ρόδο, να ζητήσει βοήθεια από τους Ρωμαίους. Ξεσπά ο 2^{ος} Μακεδονικός Πόλεμος (200 – 217 π.Χ.), που τελείωσε με την ήττα των Μακεδόνων, που μάχονταν με τη σάρισσα, από τις λεγεώνες, στις Κυνός Κεφάλας της Θεσσαλίας. Οι Μακεδόνες τιμωρήθηκαν από τους Ρωμαίους με ένα μεγάλο πρόστιμο (1000 τάλαντα) και την απώλεια εδαφών, αλλά ο Φίλιππος Ε' έμεινε στο θρόνο της Μακεδονίας. Οι Ρωμαίοι κηρύττουν την 'ελευθερία των Ελλήνων' το 196 π.Χ. ([Εικ. 8.3 Η ανακήρυξη ελευθερίας από την Σύγκλητο των πόλεων της Ελλάδας: Πολυβίου 18.46.5](#)). Επί του Περσέα, του υιού του Φιλίππου Ε', όμως, η Μακεδονία αρχίζει να ανέρχεται μέχρι του σημείου που θεωρείται πάλι απειλή από τους Ρωμαίους, αλλά κυρίως από τους Περγαμηνούς, οι οποίοι υποκινούν πόλεμο. Το αποτέλεσμα είναι ο 3^{ος} Μακεδονικός πόλεμος (171 – 168 π.Χ.). Με την ήττα της Μακεδονίας, καταργείται το βασίλειο και επιβάλλεται μια ρωμαϊκής μορφής δημοκρατία κατά το 167 – 146 π.Χ. Στη Μακεδονία, όμως, οι αναταρχές συνεχίζονται και, με την επανάσταση κατά των Ρωμαίων του Ανδρίσκου (149 – 148 π.Χ.), η δημοκρατία καταργείται και θεμελιώνεται η επαρχία της *Macedonia*.

Ταυτόχρονα, στην νότια Ελλάδα, κατά την περίοδο 147 – 146 π.Χ., οι εντάσεις και διενέξεις μεταξύ της Σπάρτης και της Μεγαλόπολης οδηγούν στην επέμβαση των Ρωμαίων, οι οποίοι πιέζουν την Αρχαϊκή Συμμαχία, τον εχθρό, δηλαδή, της Σπάρτης, να αφήσει ελεύθερη την Κόρινθο και το Άργος. Κατά τον πόλεμο που ξεσπά στην συνέχεια η Κόρινθος καταστρέφεται από τους Ρωμαίους το 146 π.Χ., που είναι το ίδιο έτος που καταλαμβάνεται και η Καρχηδώνας και θεωρείται από μεταγενέστερους Έλληνες συγγραφείς (π.χ. τον Παιουσανία κατά τον 2^ο αι. μ.Χ.) ως 'το τέλος της ελευθερίας της Ελλάδας'.

Τέλος των Σελευκιδών

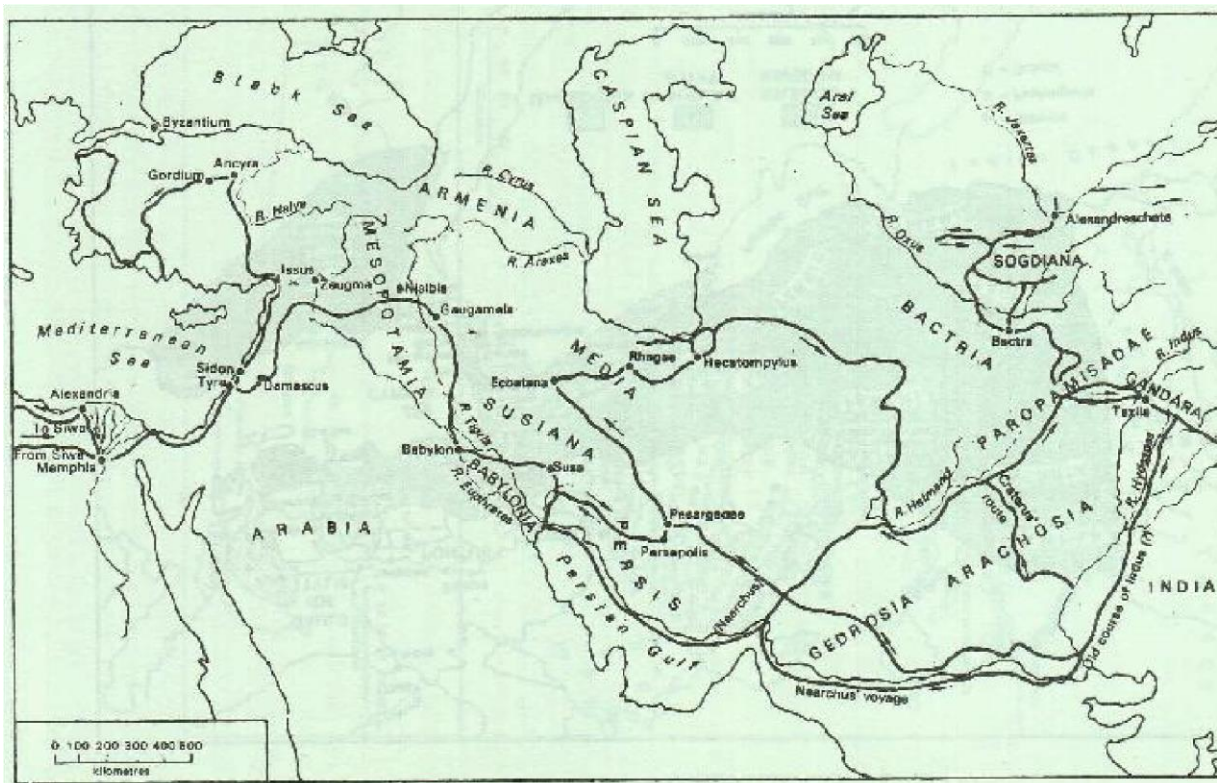
Όπως έχει προαναφερθεί μετά τη μάχη του Κορουπεδίου (το 281 π.Χ.) τα εδάφη του νεκρού Λυσιμάχου δόθηκαν στο Σέλευκο, ο οποίος απέκτησε με αυτό τον τρόπο την πρώην Περσική αυτοκρατορία. Σχεδόν από τη αρχή αποσυντίθεται, ιδιαίτερα στην Μικρά Ασία, με την δημιουργία κρατών και βασιλείων, όπως η Καππαδοκία. Ο Αντίοχος Γ' ('ο Μεγάλος', 223 – 187 π.Χ.) προσπάθησε να ανακτήσει τα εδάφη της αυτοκρατορίας των Σελευκιδών, πρώτα στην ανατολή, κατά την λεγόμενη 'Ανάβασιν' του (212 – 296 π.Χ.), που αποτελεί μια απόπειρα αποκατάστασης των συνόρων των ανατολικών εδαφών της αυτοκρατορίας του. Κατάκτησε την Παλαιστίνη κατά τον 5^ο Συριακό Πόλεμο (202 – 200 π.Χ.) και στη συνέχεια στράφηκε προς τη δύση, όπου αποσκοπούσε στην επαναπόκτηση της δυτικής Μικράς Ασίας, όπου ήταν τα εδάφη που ο Σέλευκος Α' είχε πάρει το 281 π.Χ., τα οποία απολέσθηκαν σταδιακά. Δρούσε και στη Θράκη, πράγμα που προκαλεί την καχυποψία των Ρωμαίων.

Ταυτόχρονα, οι Αιτωλοί, οι οποίοι είχαν αγανακτήσει με τους Ρωμαίους, εφόσον οι τελευταίοι δεν τους παραχώρησαν τα εδάφη που περίμεναν ως ανταμοιβή για την συνεργασία τους κατά το 2^ο Μακεδονικό Πόλεμο (200 – 197 π.Χ.), τώρα συνεργάστηκαν μαζί με τον Αντίοχο κατά των Ρωμαίων στην Ελλάδα (192 π.Χ.). Οι Ρωμαίοι νίκησαν τον Αντίοχο στην Μαγνησία επί Σιπύλω της νότιο-δυτικής Μικράς Ασίας το 190 π.Χ. και επέβαλαν σκληρούς όρους στο βασιλιά το 188 π.Χ. με την Ειρήνη της Απαμείας. Σύμφωνα με τις διατάξεις της ειρήνης, ο Αντίοχος περιοριζόταν στα εδάφη του ανατολικά από την ορόσειρα του Ταύρου, που διασχίζει διαγωνιαία την Ανατολία, καθώς και παραχωρήθηκαν μεγάλες εκτάσεις της δυτικής Μικράς Ασίας τη Ρόδο, αλλά κυρίως στην Πέργαμο. ([Εικ 8.4.: Τα βασίλεια του Ελληνιστικού κόσμου κατά το 188 π.Χ.](#)).

Μετά τα μέσα του 2^{ου} αι. π.Χ. το βασίλειο των Σελευκιδών εξασθενεί βαθιά εξαιτίας δυναστικών εριδών και το 64 π.Χ. προσαρτάται από τον Πομπήιο, τον ρωμαίο στρατηγό, στη ρωμαϊκή αυτοκρατορία.

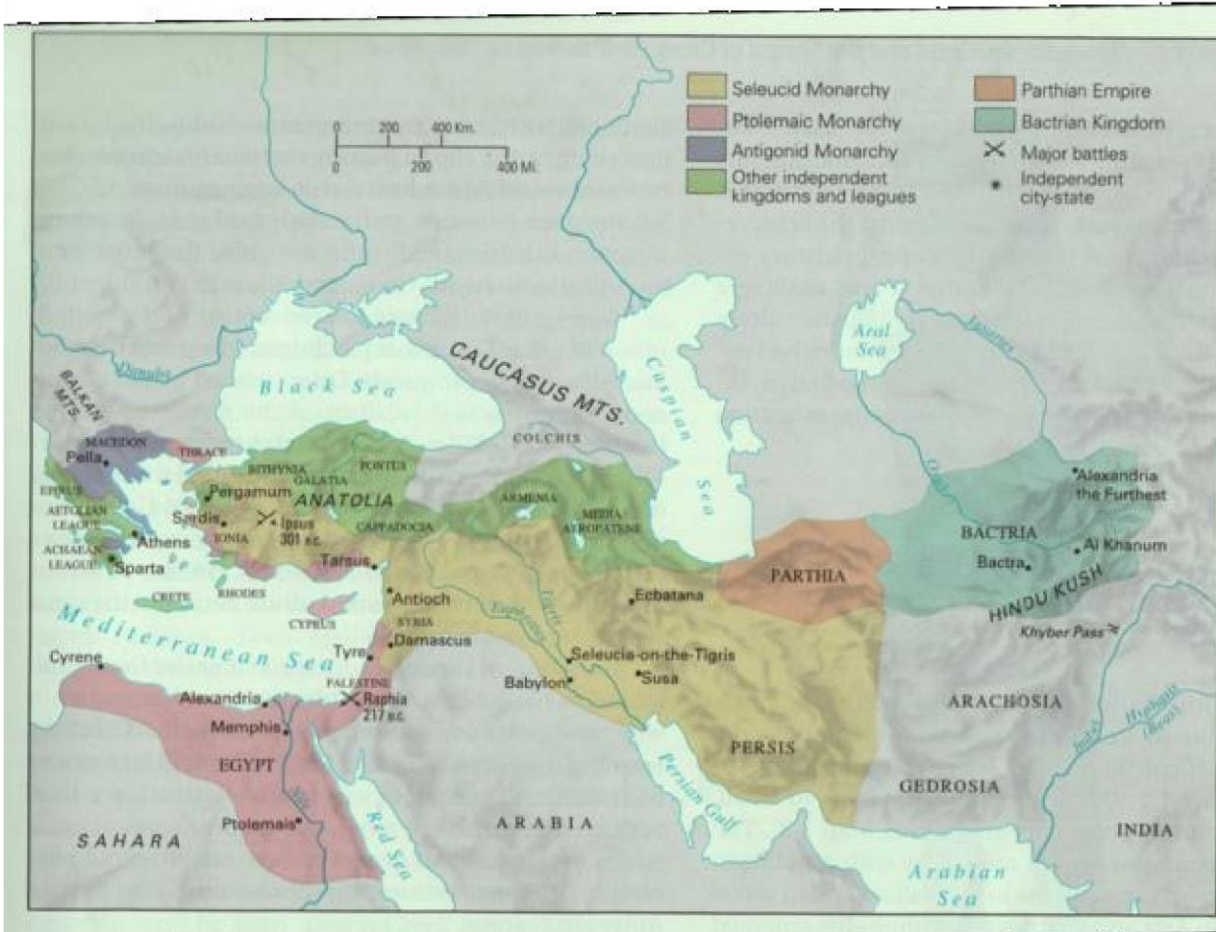
Το τέλος της Πτολεμαϊκής Αιγύπτου

Και το βασίλειο των Πτολεμαίων εξασθενεί εξαιτίας δυναστικών διενέξεων. Από την αρχή του 1^{ου} αι. π.Χ., υποκύπτει στην επιρροή των Ρωμαίων. Μετά το θάνατο της Κλεοπάτρας Ζ' και του Μάρκου Αντωνίου, μετά την ήττα τους στη μάχη του Ακταίου, στα χέρια του Οκταβιανού, του μελλοντικού Αυγούστου, δηλαδή, περιέρχεται πλήρως στον έλεγχο των Ρωμαίων αρχών.

Εικ. 8.1.: Οι εκστρατείες του Αλεξάνδρου)

Ενότητα 8: Ιστορική Αφήγηση (Ο Ελληνιστικός Κόσμος)
Από τον θάνατο του Αλεξάνδρου (323 π.Χ.) έως την εισβολή των Γαλατών

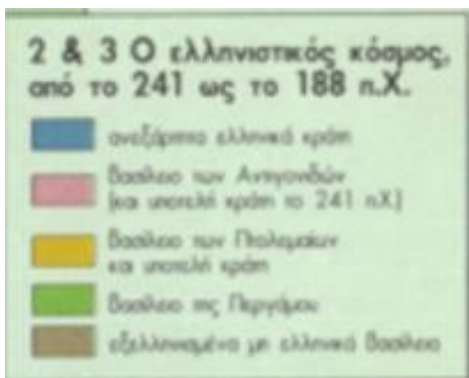

Εικ. 8.2.: Ο Ελληνιστικός κόσμος κατά το 240 π.Χ.

Η Ρωμαϊκή Σύγκλητος και ο ανθύπατος Τ. Κόϊντος, αφού νίκησαν τον βασιλιά Φίλιππο και τους Μακεδόνες, αφήνουν τους ακόλουθους λαούς ελεύθερους, χωρίς φρουρές και χωρίς να υπόκεινται σε φόρο υποτελείας και να κυβερνώνται σύμφωνα με τους πατροπαράδοτους νόμους τους— τους Κορινθίους, τους Φωκείς, τους Λοκρούς, τους Ευβοείς, τους Φθιώτες Αχαιούς, τους Μάγνητες, τους Θεσσαλούς και τους Περραιβούς.

Εικ. 8.3 Η ανακήρυξη ελευθερίας από την Σύγκλητο των πόλεων της Ελλάδας: Πολυβίου 18.46.5

Ενότητα 8: Ιστορική Αφήγηση (Ο Ελληνιστικός Κόσμος)
 Από τον θάνατο του Αλεξάνδρου (323 π.Χ.) έως την εισβολή των Γαλατών

Εικ 8.4.: Τα βασίλεια του Ελληνιστικού κόσμου κατά το 188 π.Χ.